

METODE COMPLEMENTARE DE EVALUARE LA LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ ÎN CLASELE PRIMARE

Tamara MUNTEANU, doctor, lector universitar

<https://orcid.org/0000-0002-8376-1360>

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Republica Moldova

CZU: 373.3.091.27

DOI: 10.46727/c.04-05-11-2022.p129-136

Rezumat. În articol este abordată problema evaluării, în special, metodele complementare de evaluare, aplicate în treapta primară la lecțiile de limba și literatura română. Astfel, sunt reflectate modele de implementare a unor metode, avantajele și dezavantajele acestora.

Summary. The article addresses the issue of evaluation, especially the complementary evaluation methods, applied in the primary level to Romanian language and literature lessons. Thus, implementation models of some methods, their advantages and disadvantages are reflected.

Cuvinte cheie: evaluare, metode, metode complementare de evaluare, avantaje, dezavantaje.

Key words: assessment, methods, complementary assessment methods, advantages, disadvantages.

Evaluarea (examinarea) este actul didactic complex, integrat în procesul de învățământ, care asigură evidențierea cantității cunoștințelor dobândite și valoarea (nivelul, performanțele și eficiența) acestora la un moment dat – în mod curent periodic și final, oferind soluții de perfecționare a actului de predare-învățare (Ioan Bontaș) [apud 1].

Învățătorul trebuie să stăpânească toate metodele și instrumentele de evaluare și să le aplice în funcție de particularitățile clasei de elevi. Utilizarea eficientă a acestora pune în valoare aspectul creativității, al gândirii critice, al manifestării individuale, proprii fiecărui elev, rezultatul final vizat fiind formarea, la nivelul individului, a culturii generale, formarea de abilități, atitudini, priceperi și deprinderi necesare integrării sociale a acestuia [8].

Opțiunea pentru una sau alta dintre metodele de evaluare cunoscute (metodele tradiționale și metodele complementare) constituie rezultanta mai multor factori: scopul și obiectivele evaluării, tipul acesteia, specificul conținuturilor supuse aprecierii, particularitățile populației școlare vizate, achizițiile cadrelor didactice privind exersarea / practicarea / experimentarea diverselor modalități de predare. Metodele de evaluare au frecvențe de utilizare variabile; aceasta nu presupune faptul că cele care se întâlnesc mai des la lecție sunt și cele mai folosite pentru motivarea și susținerea învățării elevilor. Procesul de evaluare necesită demersuri și atitudini metodologice concretizate în: parcurgerea unor etape definite, înregistrarea exactă și conservarea datelor, utilizarea de instrumente diverse (fișe, rapoarte, documente rubricate etc.), asigurarea validității, a relevanței, a fidelității demersului evaluativ [3].

Metoda de evaluare este o cale prin intermediul căreia cadrul didactic „oferă elevilor posibilitatea de a demonstra nivelul de stăpânire a cunoștințelor, de formare a diferitelor capacități testate prin utilizarea unei diversități de instrumente adecvate scopului urmărit”. *Instrumentul de evaluare* reprezintă un element constitutiv al metodei, prin intermediul căreia elevul ia la cunoștință

sarcina de evaluare. El este cel „care pune în valoare atât obiectivele de evaluare, cât și demersul inițiat pentru a atinge scopul propus”. Alegerea celor mai adecvate metode și instrumente de evaluare reprezintă o decizie importantă în vederea realizării unui demers evaluativ pertinent și util. Pedagogul belgian Gilbert De Landsheere afirma că o evaluare corectă a învățământului nu va putea fi posibilă niciodată cu ajutorul unui instrument unic și universal. Trebuie să ne orientăm ferm spre o abordare multidimensională (...) [7].

Metodele complementare de evaluare se înscriu în categoria acelor strategii de evaluare care urmăresc să ofere elevilor posibilități sporite de a demonstra nu numai că au asimilat un ansamblu de cunoștințe, dar și că dispun de priceperi, deprinderi, abilități de a opera cu respectivele cunoștințe. Au un potențial formativ ridicat și permit o mai bună individualizare a actului educațional.

În categoria metodelor complementare de evaluare sunt incluse: *observarea sistematică a activității și comportamentului elevilor, jurnalul reflexiv, investigația, proiectul, hărțile conceptuale, autoevaluarea, portofoliul de evaluare ș.a.*

Observarea sistematică a activității și comportamentului elevilor. Aplicată la clasă, observarea sistematică ne oferă informații relevante asupra performanțelor elevilor, din perspectiva capacității lor de acțiune și a abilităților de care dispun aceștia. Pentru ca metoda să conducă la obținerea unor informații cu adevărat relevante, utile actului evaluativ, foarte important este modul în care acestea sunt înregistrate și prelucrate.

În mod practic, învățătorul are la dispoziție trei modalități de înregistrare a acestor informații: fișa de evaluare; scara de clasificare; lista de control sau verificare.

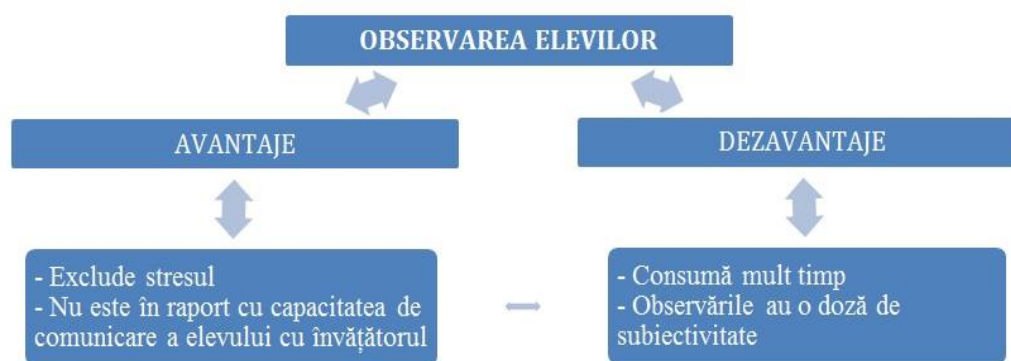

Figura 1. Avantajele și dezavantajele observării elevilor [1]

Fișa de evaluare – fișa de înregistrare a datelor factuale despre evenimentele mai importante în legătură cu elevii care întâmpină dificultăți. Observarea trebuie limitată doar la câteva comportamente.

Tabelul 1. Fișa individuală de observare curentă

Numele și prenumele elevului			
Clasa		An școlar	
Data	Fapte și atitudini ale elevului	Cauze presupuse / cauze reale	Recomandări, măsuri

Scara de clasificare este un instrument util în observarea atitudinii elevului față de o activitate de învățare sau o sarcină de lucru, individuală sau de grup.

De exemplu: *În ce măsură elevul a participat la discuții?*

Niciodată ; rar ; ocazional ; frecvent ; întotdeauna .

Scările de clasificare pot fi numerice, grafice și descriptive.

Lista de control înregistrează prezența sau absența unei acțiuni (unui comportament) la elev, într-o perioadă de timp, într-o anumită situație.

Tabelul 2. Listă de control

Numele și prenumele elevului _____		
Data/perioada în care s-a efectuat verificarea _____		
Indicatori	Da	Nu
A respectat regulile stabilite pentru activitate		
A cooperat cu ceilalți colegi		
A cerut ajutor când a avut nevoie		
A demonstrat inițiativă în activitate		
A lăsat masa de lucru în ordine		
Și-a autoevaluat obiectiv activitatea		

Jurnalul reflexiv se înscrie în rândul metodelor de evaluare și cuprinde însemnările elevului asupra aspectelor trăite în procesul cunoașterii. Putem realiza:

- *Jurnalul reflexiv al săptămânii.* Elevul, pe parcursul unei săptămâni, notează răspunsurile la întrebările propuse în tabel. Răspunsurile sunt citite și consemnate, acestea, la rândul lor, devin pentru învățător puncte de reper în alegerea strategiilor de învățare.
- *Jurnal reflexiv al zilei.* Elevii, pe parcursul zilei, completează conform orarului fila din jurnalul reflexiv.
- *Jurnal reflexiv al lecției.* Elevii sunt rugați să completeze tabelul propus la începutul și la finele lecției.

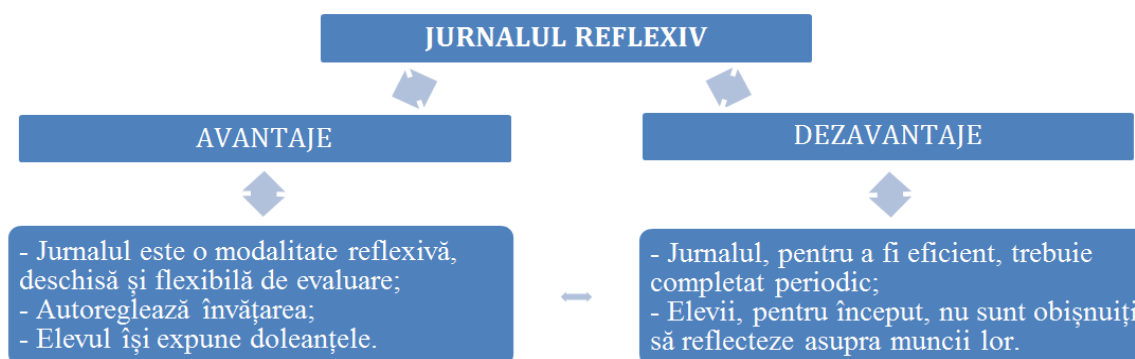

Figura 2. Avantajele și dezavantajele Jurnalului reflexiv [1]

Vă propunem un exemplu de Jurnal reflexiv al zilei:

Tabelul 3. Jurnalul reflexiv al zilei

Numele prenumele _____		Clasa _____		Data _____			
Disciplina	Ce ai învățat nou din această lecție?	Care din ideile discutate ți s-au părut interesante?	Care idei necesită clarificate?	Ce dificultăți ai întâmpinat?	Cum ți-ar plăcea să înveți în viitor această temă?	Cum te simți când înveți la această materie?	Adaugă alte comentarii care te preocupă
Limba și literatura română							
Matematică							
Științe							

Investigația este o metodă complementară de evaluare prin care se obțin informații cu privire la capacitatea elevului de a aplica în mod original, creativ, în situații noi și variate, cunoștințele asimilate. Se poate realiza pe parcursul unei ore sau unei succesiuni de ore de curs, individual sau pe echipe. Prin intermediul acestei metode se pot evalua multiple aspecte privind capacitatea elevului de:

- A defini și înțelege problema investigată;
- A folosi procedee diverse pentru a obține informațiile necesare;
- A colecta și organiza date obținute;
- A formula și verifica ipoteze cu privire la problema luată în studiu;
- A alege și descrie metodele folosite;
- A prezenta rezultatele/concluziile la care a ajuns.

Putem afirma că această metodă are o contribuție deosebită nu numai pentru evaluarea propriu zisă, ci și în dezvoltarea capacităților de ordin aplicativ, familiarizându-i pe elevi cu tehnicile investigației științifice, dezvoltându-le gândirea logică, divergentă, capacitatea de argumentare, inventivitatea și originalitatea. În cazul în care investigația se desfășoară pe echipe/în grup stimulează interrelațiile în interiorul grupului și formează deprinderi de comunicare, de cooperare în rezolvarea unor sarcini colective.

Proiectul este o metodă complexă de evaluare, mult mai amplă decât investigația, recomandată, mai ales, în cadrul evaluării sumative; se poate realiza individual sau în grup. Implică abordarea completă a unei teme la nivelul particularităților de vârstă. De obicei cuprinde o parte teoretică și o parte practică, experimentală. În cazul în care, datorită specificului disciplinei, partea experimentală este redusă sau nu se poate realiza, îmbracă forma referatului. Proiectul permite identificarea și evaluarea unor cunoștințe și capacități superioare ale elevilor, fiind, în același timp, o modalitate de evaluare cu puternice valențe în direcția stimulării motivației învățării. Prin intermediul său se pot evalua capacități precum:

- abilitatea de a selecta din surse variate lucrările care conțin informații utile realizării proiectului (documentare) și de a le valorifica în mod creator;
- priceperea de a identifica metodele de lucru adecvate îndeplinirii obiectivelor;
- abilitatea de a utiliza corespunzător materialele, echipamentele, instrumentele din dotare;
- capacitatea de a propune soluții alternative și de a o alege pe cea mai potrivită;
- abilitatea de a finaliza produsul;
- priceperea de a opera generalizări;
- competența de a prezenta proiectul realizat, punând în valoare aspectele relevante.

Tema proiectului este propusă inițial de profesor, dar după ce elevii se deprind cu acest gen de activitate pot să-și aleagă singuri temele. Ca metodă de evaluare cu puternice implicații în realizarea efectivă a învățării, proiectul trebuie să fie axat pe o temă care să favorizeze transferul de cunoștințe priceperi, deprinderi, abilități, abordarea interdisciplinară, consolidarea capacității operaționale a cunoștințelor și abilităților sociale. Realizarea unui proiect presupune parcurgerea mai multor etape: identificarea problemei/temei; colectarea, organizarea, prelucrarea și evaluarea informațiilor legate de temă; elaborarea de ipoteze privitoare la soluția problemei; efectuarea proiectului; prezentarea proiectului.

Evaluarea proiectului se face pe baza unor criterii ce vizează calitatea proiectului ca produs și a unor criterii ce vizează calitatea procesului prin care s-a ajuns la produsul respectiv (activitatea depusă de elev).

Criteriile ce vizează calitatea proiectului se referă la aspecte cum ar fi:

- *Validitatea proiectului* vizează gradul în care acesta acoperă unitar și coerent, logic și argumentat tema propusă;
- *Completitudinea proiectului* se reflectă la felul în care au fost evidențiate conexiunile și perspectivele interdisciplinare ale temei, competențele și abilitățile de ordin teoretic și practic și maniera în care acestea servesc conținutului științific;
- *Elaborarea și structura proiectului* privește acuratețea, rigoarea și coerența demersului științific, logica și argumentarea ideilor, corectitudinea concluziilor;
- *Calitatea materialului* folosit în realizarea proiectului, bogăția și varietatea surselor de informare, relevanța și actualitatea acestora, semnificația datelor colectate ș.a.;
- *Creativitatea* vizează gradul de noutate pe care-l aduce proiectul în abordarea temei sau în soluționarea problemei.

Criteriile ce vizează activitatea elevului se referă la felul în care elevul s-a raportat la tema proiectului, în ce măsură a înțeles sarcina, calitatea documentării în problema respectivă, modul de prelucrare și valorificare a informației obținute din diverse surse bibliografice, de abordare a temei

(empiric, factual sau analitic, explicativ, argumentat). Se vor avea, de asemenea, în vedere rezultatele, concluziile la care a ajuns autorul, relevanța proiectului (utilitate, conexiuni -intra și interdisciplinare), precum și modul de prezentare a acestuia (claritate, coerență, capacitate de sinteză etc.) [6].

Criteriile de evaluare a proiectului ar fi bine să fie elaborate împreună cu elevii. Rămâne la discreția învățătorului de a găsi un sistem de apreciere pentru fiecare indicator.

Tabelul 4. Criterii/indicatori de evaluare a proiectului

Numele prenumele _____ Clasa _____ Data _____					
Tema proiectului _____					
	Criterii/indicatori de evaluare	Nr de puncte	Membrii grupului		
			1	2	3
R E A L I Z A R E	Prezentare generală (aspectul)				
	Organizarea informației				
	Acuratețea informației				
	Ilustrarea imaginii				
	Exemplificarea				
	Indicarea surselor				
P R E Z E N T A R E	Calitatea cunoștințelor				
	Exprimarea				
	Coerența exprimării				
	Spontaneitatea				
	Formularea răspunsurilor				
	Colaborarea cu membrii grupului				
	Total puncte:				
	Calificativul:				

Produsul final poate fi: elaborarea de referate sau articole; construirea unei machete sau a unui mulaj; alcătuirea mapelor cu material didactic; elaborarea proiectelor de lecție etc.

Hărțile conceptuale - o imagine a modului de gândire, simțire și înțelegere ale elevului care le elaborează, la început simplist, apoi tot mai complex, având și aspect -inter și transdisciplinar. Ele se pot utiliza atât la predare-învățare, cât și în evaluare, la toate nivelurile și toate disciplinele școlare. Acest instrument de evaluare presupune operații de analiză, identificare a semnificației conceptelor (prin procedura de ierarhizare), comparații, clasificări și raționamente. Hărțile conceptuale pun accentul pe relațiile care se stabilesc între cunoștințele pe care le are elevul, pe modul în care fiecare elev își organizează experiența, ideile, dar și modul de aplicare al acestora. Această metodă îi face pe elevi să devină activi în propriul proces de învățare, să asimileze cunoștințe, priceperi și deprinderi, în baza celor acumulate anterior.

Hartă conceptuală prezintă următoarele *caracteristici*:

- Este o reprezentare grafică a componentelor unui proces sau concept, precum și a relațiilor dintre ele.

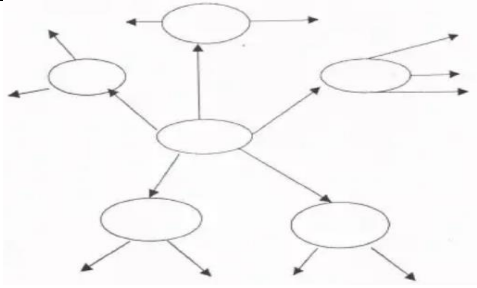
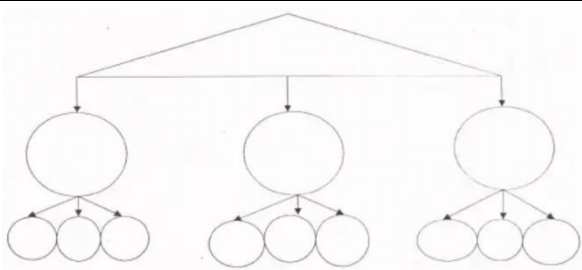
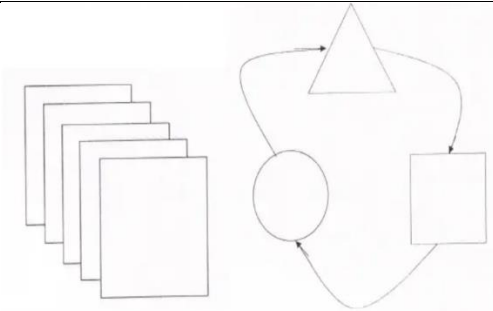
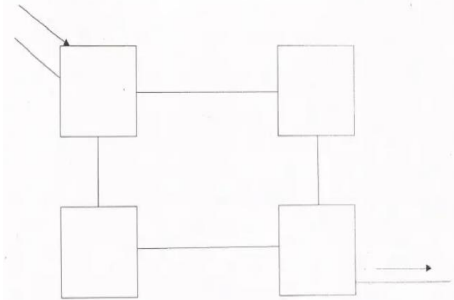
- Informațiile dintr-o lecție sau un text se organizează în jurul unor termeni-cheie, tema principală este plasată în centru.
- Subtemele sunt plasate în jurul temei principale, însoțite de caracteristici. Prezentarea schematizată a cunoștințelor ajută la o mai bună structurare a lor, precum și la o consolidare mult mai eficientă a acestora.
- O hartă conceptuală conține cel puțin 10-15 subteme secundare, terțiare etc.
- Se folosesc forme de ciorchine pentru reprezentare, căsuțe sau cercuri, într-o modalitate ierarhizată.
- Săgețile dintre căsuțe sunt utilizate frecvent pentru a indica tipul de relație existentă între componente (determinare, relaționare etc.).

Avantajele acestei metode de evaluare se reflectă prin:

- Utilizarea ei facilitează memorarea mai rapidă și mai eficientă a informației.
- Facilitează dezvoltarea gândirii logice și a abilităților de învățare.
- Poate fi folosită pentru orice disciplină, dar și pentru a rezolva situații-problemă reale din viața de zi cu zi.
- Este un mod de lucru ordonat și construit cu imaginație și simț artistic.

Vă prezentăm mai jos cele patru mari categorii de hărți conceptuale. Ele se disting prin forma diferită de reprezentare a informațiilor:

Tabelul 5. Tipuri de hărți conceptuale

Hartă conceptuală sub forma "pânzei de păianjen"	Hartă conceptuală ierarhică
Harta conceptuală lineară	Sisteme de hărți conceptuale

Folosită ca metodă de predare-învățare încă din clasa I, etapele de realizare ale unei hărți

conceptuale trebuie însușite de elevi pentru ca această metodă să poată fi aplicată și ca metodă de evaluare. La început propunem elevilor spre completare hărți conceptuale strict dirijate, oferindu-le elevilor atât conceptele ce urmează a fi completate, cât și trimiterile. Cu timpul îi lăsăm pe elevi să-și aleagă conceptele și să stabilească singuri relațiile dintre ele [5].

Reținem, *în concluzie*, că profesorul dispune de o multitudine de instrumente de evaluare. Opțiunea pentru anumite instrumente depinde de specificul disciplinei, natura conținutului, obiectivele urmărite prin actul evaluativ. Odată ce s-a ales un instrument, elaborarea acestuia trebuie făcută științific și cu maximum de responsabilitate. Datorită metodelor și instrumentelor de evaluare implementate în cadrul lecțiilor, elevul nu este doar un simplu participant al demersului didactic, ci devine propriul său formator.

Bibliografie:

1. AGAFAN, R., GATMAN, D. Evaluarea rezultatelor școlare. Ghid metodologic. Chișinău: Lyceum, 2014. 264 p. ISBN 978-9975-4273-4-0.
2. DOBREA, M. Procedee noi de evaluare în învățământul primar [citat 18.10.2022]. Disponibil: <http://www.asociatia-profesorilor.ro/procedee-noi-de-evaluare-in-invatamantul-primar.html>
3. LISIEVICI, P. Evaluarea în învățământ - teorie, practică, instrumente. București: Editura Aramis, 2000. 304 p.
4. Metodologia privind evaluarea criterială prin descriptori în învățământul primar. Clasele I-IV. Chișinău: 2019.
5. MUNTEAN-PRICOP, L. Harta conceptuală - metodă modernă de evaluare [citat 18.10.2022]. Disponibil: https://www.academia.edu/6998120/Harta_conceptual%C4%83_metod%C4%83_modern%C4%83_de_evaluare
6. MUNTEANU, T., BOTEA, L.. Evaluarea în clasele primare [citat 18.10.2022]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/303-313.pdf
7. POTOLEA, D., NEACȘU, I., MANOLESCU, M. Metodologia evaluării rezultatelor școlare. Ghid metodologic. București: 2011.
8. STOICA, A. Evaluarea progresului școlar - de la teorie la practică. București: Editura Humanitas Educațional, 2007.